УДК 338.48:339.92(477)
DOI: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2026.30.25

Мартинишин В.П.
доктор філософії,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та туризму,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
сталого розвитку та інноваційної освіти
Закладу вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права»
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6429-1722

Martynyshyn Volodymyr
Educational and Research Institute of International Relations,
Sustainable Development and Innovative Education of the
Institution of Higher Education "Lviv University of Business and Law"

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S TOURISM INDUSTRY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION AND POST-WAR RECOVERY

У статті обґрунтовано інституційне забезпечення розвитку туристичної галузі України в умовах європейської інтеграції та повоєнного відновлення. Розкрито роль нормативно-правового регулювання, Державного агентства розвитку туризму України, регіональної політики, цифровізації та міжнародного партнерства. Проаналізовано вплив інституційних змін на відновлення туристичної інфраструктури та визначено основні проблеми її функціонування. Встановлено, що у 2019–2024 рр. кількість колективних засобів розміщення скоротилася на 69,4%, прибуттів – на 54,7%, ночівель – на 63,4%, що визначає необхідність системної підтримки відновлення галузі. Обґрунтовано напрями інституційного оновлення, пов'язані з європейськими принципами, інвестиціями, цифровою трансформацією, туризмом пам'яті та координацією учасників галузі.

Ключові слова: *туристична галузь, інституційне забезпечення, європейська інтеграція, повоєнне відновлення, публічне управління, туристична інфраструктура, цифровізація, регіональна політика, туристична політика, міжнародне партнерство.*

The article substantiates the institutional framework for the development of Ukraine's tourism industry in the context of European integration and post-war recovery. The relevance of the study is determined by the need to strengthen the capacity of public institutions, improve coordination among state authorities, territorial communities and tourism businesses, and align national tourism policy with European principles. The study examines the regulatory and organizational foundations of tourism development, with particular attention to the role of the State Agency for Tourism Development of Ukraine, regional policy, digital transformation, investment mechanisms and international cooperation. The analysis demonstrates that institutional changes in the tourism sector are closely related to the restoration of infrastructure and the creation of conditions for sustainable regional development. Statistical data for 2019–2024 indicate significant structural losses in tourism infrastructure. During this period, the number of collective accommodation facilities decreased by 69.4%, arrivals by 54.7%, and overnight stays by 63.4%. These indicators demonstrate the scale of the challenges facing the sector and confirm the need for coordinated institutional measures to support its recovery. Particular attention is paid to the implementation of European integration requirements, including the approximation of national legislation to EU acquis, improvement of administrative procedures and development of institutional capacity. The

© Мартинишин В.П., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

study also considers digitalization of tourism governance, the development of tourism memory routes, the formation of Ukraine's national tourism brand and the involvement of international partners in post-war recovery. The findings indicate that effective tourism development requires coordinated action by central and local authorities, territorial communities, businesses, researchers and international partners. The institutional framework should therefore combine regulatory modernization, infrastructure recovery, digital transformation, investment support and European integration. Such coordination can contribute to the formation of an integrated European-oriented model of tourism development in Ukraine.

Keywords: *tourism industry, institutional support, European integration, post-war recovery, public administration, tourism infrastructure, digitalization, regional policy, tourism policy, international partnership.*

Постановка проблеми. Туристична галузь України перебуває на етапі інституційної перебудови, що зумовлена європейською інтеграцією та необхідністю повоєнного відновлення. Зміни стосуються нормативного регулювання, розподілу повноважень, взаємодії державних органів, територіальних громад і туристичного бізнесу. Європейська інтеграція вимагає узгодження національної туристичної політики з принципами ЄС та посилення спроможності публічних інституцій реалізовувати визначені завдання. Відтак, потреба у відновленні туристичної інфраструктури додатково актуалізує питання координації державних інвестицій, регіональних програм і міжнародної підтримки. При цьому важливим залишається формування зрозумілих механізмів взаємодії між учасниками туристичної сфери, тому що саме від їх узгодженості залежить реалізація державних і регіональних пріоритетів. Європейський досвід, відповідно, дає можливість визначити напрями інституційного оновлення, адаптуючи їх до умов України. Тому дослідження інституційного забезпечення розвитку туристичної галузі є необхідним для визначення механізмів, здатних поєднати євроінтеграційні орієнтири з практичними завданнями повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку туристичної галузі України охоплює питання державного управління, інституційного забезпечення, європейської інтеграції, залучення інвестицій та формування організаційних механізмів, здатних забезпечити її стійкість у період структурних змін і повоєнного відновлення. З огляду на інституційну складову Виговський Д., Конарівська О. та Яковишина М. розкривають роль органів державного управління у забезпеченні розвитку туристичної галузі України [1]. Грабар Н. та Леоненко Н. досліджують теоретико-прикладні засади державного управління у сфері туризму в контексті адаптації України до стандартів ЄС [2]. Водночас Білецька Н. зосереджує увагу на інституційному забезпеченні залучення інвестицій до розвитку туристичного сектору, пов'язуючи інвестиційні механізми з формуванням сприятливих умов для функціонування галузі [3]. Пушак Я., Підгірна В. та Зибарева О. розглядають управління змінами як інструмент сталого розвитку туристичних організацій України в умовах європейської інтеграції [4]. Лісовська Л., Роїк О та Михайлишин В. обґрунтовують стратегічні напрями сталого розвитку туризму через механізми державно-приватного партнерства з урахуванням національних особливостей та управлінських цілей [5]. Зубко Т. досліджує публічне управління розвитком туристичної галузі України, акцентуючи увагу на проблемах і перспективах її функціонування у процесі післявоєнної відбудови [6]. Соціальний вимір сталого розвитку туризму розкривають Гапоненко Г., Євтушенко О. та Шамара І., які визначають безбар'єрне середовище як одну з передумов розвитку туристичної галузі України та розширення доступності туристичних послуг [7].

Водночас у наукових працях недостатньо досліджено інституційне забезпечення розвитку туристичної галузі України в умовах європейської інтеграції та повоєнного відновлення. Потребує подальшого обґрунтування взаємодія державних інституцій, територіальних громад і туристичного бізнесу, а також механізми узгодження євроінтеграційних вимог із практичними завданнями відновлення галузі.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні інституційного забезпечення розвитку туристичної галузі України в умовах європейської інтеграції та повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правове регулювання є базовою складовою інституційного забезпечення туристичної галузі України. Його основу формує Закон України «Про туризм» [8], положення якого визначають зміст туристичної діяльності, права її учасників та загальні засади державного регулювання. Зокрема, туризм законодавчо визначається як тимчасовий виїзд особи з місця проживання «в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності» [8]. Закріплення цієї дефініції створює правову основу для визначення статусу туристів, суб'єктів туристичної діяльності та меж державного регулювання, адже через нормативні приписи держава встановлює правила функціонування туристичного ринку, визначаючи права, обов'язки та відповідальність його учасників. Для інституційної системи наведений аспект означає формування єдиного правового поля, у якому взаємодіють органи влади, підприємства, територіальні громади та споживачі туристичних послуг.

Визначене законодавством правове поле безпосередньо пов'язується з роллю держави у розвитку туристичної галузі. Стаття 6 Закону України «Про туризм» [8] говорить: «Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності». Ця законодавча норма фіксує загальне ставлення держави до туризму та її відповідальність за створення необхідних умов для функціонування галузі. Відповідно, інституційне забезпечення охоплює нормативні, організаційні та економічні складові, які діють у взаємозв'язку. Нормативна складова визначає правила, організаційна – розподіляє повноваження між державними інституціями, а економічна – створює умови для діяльності суб'єктів туристичного ринку. Їх узгодженість визначає спроможність держави забезпечувати стабільність туристичної сфери.

Інституційна спроможність туристичної галузі залежить від наявності законодавчих норм та від того, наскільки чітко визначено суб'єктів їх реалізації. Центральне місце в цій системі посідає Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), діяльність якого безпосередньо пов'язана з реалізацією державної політики у сфері туризму та курортів [9]. На офіційному вебпорталі ДАРТ зазначено, що Агентство «є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра з відновлення України - Міністра розвитку громад та територій і який реалізує державну політику у сфері туризму та курортів» [9]. Окремо серед його завдань визначено «реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів», а також участь у підготовці пропозицій щодо її формування [9].

Роль ДАРТ у цій системі доцільно розглядати через поєднання регуляторної, координаційної та політико-управлінської функцій. Реалізуючи державну політику, Агентство забезпечує її практичне втілення у туристичній сфері. Одночасно участь у формуванні пропозицій дає змогу враховувати зміни туристичного ринку та потреби його суб'єктів. Для повоєнного відновлення особливо важливо, щоб інституційна система реагувала на поточні проблеми галузі та безпосередньо на структурні зміни туристичного попиту, територіальної організації та інфраструктури.

Питання інституційного забезпечення туристичної галузі доцільно розглядати через положення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки в редакції, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940 [10] (далі Стратегія). Значення цього документа для туризму визначається тим, що він пов'язує розвиток рекреаційно-туристичного потенціалу з територіальним плануванням і регіональною політикою. У напрямі «Туризм» передбачено «створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахуванням

наявності природних та безпекових обмежень» [10]. Безпековий чинник у цьому разі інтегрується безпосередньо в механізми планування туристичного розвитку. Важливим також є передбачене документом розроблення регіональних і місцевих програм використання рекреаційно-туристичного потенціалу [10].

Зміст регіональної політики у сфері туризму розширюється за рахунок конкретних завдань, пов'язаних із туристичною інфраструктурою та культурною спадщиною. Стратегія передбачає сприяння облаштуванню туристичних маршрутів і об'єктів відвідування, їх цифровізації, а також створенню комфортних і безпечних умов для туристів. Паралельно визначається необхідність формування локальних туристичних брендів та популяризації туристичного потенціалу регіонів і територіальних громад із використанням цифрових технологій. Пріоритетним це виступає для територій, які відновлюються після руйнувань, оскільки туристичні ресурси тут потребують фізичної реконструкції та безпосередньо нового інституційного включення в регіональну економіку. Тому відновлення пошкоджених об'єктів культурної спадщини розглядається Стратегією як окремий напрям державної політики. У документі також передбачено активізацію роботи щодо номінування об'єктів, які потенційно можуть належати до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [10]. Сукупність зазначених положень дає підстави розглядати туристичну політику як складну систему, у якій центральні, регіональні та місцеві інституції виконують взаємопов'язані функції.

Складна організація туристичної політики безпосередньо пов'язується з інституційною спроможністю органів публічної влади. У Стратегії серед відповідних завдань визначено «розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахуванням кращих практик ЄС» [10]. Для туристичної галузі це положення має принципове значення, тому що якість управління визначається наявністю туристичних ресурсів та залежить від того, наскільки органи влади здатні планувати їх використання, координувати учасників і забезпечувати реалізацію прийнятих рішень. При цьому важливою є взаємодія центральних органів виконавчої влади з регіональними адміністраціями, територіальними громадами та туристичним бізнесом. За умов повоєнного відновлення така координація необхідна для узгодження відбудови інфраструктури з туристичною спеціалізацією територій. Європейський досвід у цьому разі використовується як орієнтир для вдосконалення управлінських процедур і розподілу відповідальності [10]. У результаті інституційна спроможність стає одним із визначальних чинників перетворення туристичного потенціалу територій на реальний ресурс регіонального розвитку.

Європейський вимір інституційних змін чітко простежується в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [11] (далі Угода). Документ передбачає поступове наближення українського законодавства до acquis ЄС, зазначаючи, що «Україна забезпечує поступове приведення своїх чинних законів та майбутнього законодавства у відповідність до acquis ЄС» [11]. Поряд із нормативним зближенням Угода орієнтує Україну на проведення необхідних адміністративних та інституційних реформ [11]. Для туристичної галузі це має безпосереднє значення, тому що туристичні послуги включені до сфери регулювання Угоди, зокрема щодо діяльності туристичних агентств і туроператорів [11]. Відтак, європейська інтеграція туризму охоплює розширення міжнародної співпраці та передбачає оновлення правового регулювання, удосконалення адміністративних процедур і посилення спроможності державних інституцій реалізовувати європейські принципи у національному туристичному середовищі.

Міжнародно-правові зобов'язання України потребують відповідного інституційного продовження всередині державної системи управління туризмом. Відповідну роль виконує ДАРТ, діяльність якого охоплює питання європейської інтеграції та адаптації національного регулювання. В офіційних матеріалах ДАРТ зазначається, що «євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України» [12]. Для туристичної сфери відповідна інформація конкретизується через орієн-

тацію на Угоду [12]. Відтак, європейський вектор стає складовою діяльності профільної державної інституції.

Сучасні функції ДАРТ демонструють поступове розширення змісту державного управління туристичною галуззю. У Публічному звіті Голови ДАРТ за 2025 рік зазначено: «Ключовим вектором діяльності ДАРТ у звітному році було наближення національного правового поля до норм Європейського Союзу з метою створення прогнозованих і зрозумілих умов для бізнесу» [13]. Наведена позиція поєднує нормативне регулювання з формуванням стабільного середовища для діяльності суб'єктів туристичного ринку. До напрямів роботи Агентства належать також цифрова трансформація галузі, нормотворча діяльність, розвиток публічних послуг, безбар'єрність та інклюзивний туризм, міжнародна діяльність і європейська інтеграція [13]. Відтак, інституційне забезпечення туризму охоплює значне коло управлінських функцій, а їх поєднання дає змогу одночасно вдосконалювати регулювання, підвищувати доступність туристичних послуг і модернізувати взаємодію держави з учасниками ринку.

Крім того, у Публічному звіті ДАРТ за 2025 рік зазначено, що «Оновлення Єдиного туристичного реєстру (ЄТР) є ключовим кроком у трансформації туристичної галузі України» [13]. Значення ЄТР визначається насамперед можливістю систематизувати інформацію про суб'єктів туристичної діяльності та використати її для управлінських рішень. Інтеграція реєстру з іншими державними інформаційними системами розширює інформаційну основу державного регулювання [13]. Автоматизація звітності, своєю чергою, зменшує адміністративне навантаження та підвищує оперативність отримання галузевих даних. Тому на основі достовірної інформації органи публічної влади можуть визначати реальні масштаби туристичної діяльності, виявляти територіальні диспропорції та коригувати управлінські рішення.

Цифровізація, продовжуючи інституційну модернізацію, охоплює ширше коло процесів, ніж функціонування окремого реєстру. У Публічному звіті ДАРТ за 2025 рік діяльність Агентства пов'язується з «цифровізацією управління галуззю, гармонізацією законодавства з нормами ЄС, розвитком безбар'єрного середовища та формуванням гуманітарної складової туризму через проєкти національної пам'яті» [13]. Поєднання зазначених напрямів свідчить про поступове розширення змісту державного регулювання туристичної сфери.

Фактичну результативність інституційних змін доцільно співвідносити з показниками функціонування туристичної інфраструктури. Тому важливе значення має динаміка колективних засобів розміщення, кількості прибуттів, ночівель та наявної місткості. Наведені в таблиці 1 дані дають змогу простежити довгострокові структурні зміни туристичної сфери України у 2015–2024 рр. Так, найбільша кількість колективних засобів розміщення зафіксована у 2019 р. – 5335 об'єктів, натомість у 2024 р. їх кількість становить 1635. Отже, за п'ять років показник скоротився на 3700 об'єктів, або приблизно на 69,4%. Особливо різке зменшення спостерігається у 2022 р., коли кількість засобів розміщення становила лише 1592 одиниці. У 2023–2024 рр. фіксується незначне відновлення, однак до рівня 2019 р. галузь за цим показником ще не повернулася.

Зміни кількості засобів розміщення безпосередньо відображаються на обсягах туристичних потоків. У 2019 р. колективні засоби розміщення прийняли 6960948 осіб, натомість у 2022 р. цей показник зменшився до 2214242 осіб. У 2024 р. кількість прибуттів зросла до 3153012 осіб, проте залишається приблизно на 54,7% нижчою, ніж у 2019 р. Певне відновлення простежується і за кількістю ночівель. Після зниження до 5053728 ночівель у 2022 р. показник збільшився до 6747483 у 2024 р. Проте порівняно з 2019 р., коли було зафіксовано 18459138 ночівель, скорочення становить близько 63,4%. Таким чином, позитивна динаміка 2023–2024 рр. свідчить про відновлення окремих сегментів туристичної активності, але не означає повернення галузі до довоєнних масштабів.

Таблиця 1

Колективні засоби розміщення в Україні

Категорія розрізу	Розріз	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Кількість колективних засобів розміщення											
Загалом	Загалом	4341	4256	4115	4719	5335	4523	3457	1592	1627	1635
Типи засобів	Готелі та аналогічні засоби розміщення	2478	2534	2474	2777	3165	2902	2273	1363	1368	1376
	Інші засоби розміщення	1863	1722	1641	1942	2170	1621	1184	229	259	259
Кількість випадків прибуття осіб до колективних засобів розміщення											
Загалом	Загалом	5779858	6544759	6661177	7006220	6960948	3379475	4119504	2214242	2724919	3153012
Типи засобів	Готелі та аналогічні засоби розміщення	4297190	5037075	5135164	5410242	5494210	2682978	3512543	2124795	2596405	3003853
	Інші засоби розміщення	1482668	1507684	1526013	1595978	1466738	696497	606961	89447	128514	149159
Кількість ночівель у колективних засобах розміщення											
Загалом	Загалом	25935327	26526045	26765947	17668844	18459138	9142525	10666651	5053728	6337199	6747483
Типи засобів	Готелі та аналогічні засоби розміщення	9158417	10158236	10336363	10092526	10422432	5070250	6833735	4599619	5623212	6057235
	Інші засоби розміщення	16776910	16367809	16429584	7576318	8036706	4072275	3832916	454109	713987	690248
Кількість місць у колективних засобах розміщення											
Загалом	Загалом	402650	375593	359034	300010	370560	312093	242448	110493	118891	123396
Типи засобів	Готелі та аналогічні засоби розміщення	132535	135916	133396	135327	171721	162088	129932	94364	99741	104423
	Інші засоби розміщення	270115	239677	225638	164683	198839	150005	112516	16129	19150	18973

Джерело: складено на основі [14]

Варто також звернути увагу на структуру засобів розміщення, тому що вона дає змогу точніше визначити характер трансформацій туристичної інфраструктури. У 2019 р. в Україні функціонувало 3165 готелів та аналогічних засобів розміщення і 2170 інших засобів. У 2024 р. відповідні показники становлять 1376 і 259 об'єк-

тів. Найбільш масштабне скорочення припадає саме на інші засоби розміщення, кількість яких зменшилася майже на 88%. Кількість готелів та аналогічних об'єктів за той самий період скоротилася приблизно на 56,5%. Така різниця свідчить про неоднакову стійкість окремих сегментів туристичної інфраструктури. Водночас кількість місць у колективних засобах розміщення зменшилася з 370560 у 2019 р. до 123396 у 2024 р., тобто приблизно на 66,7%. З огляду на зазначене вище, скорочення стосується кількості об'єктів та безпосередньо загальної пропозиції місць для туристичного розміщення.

Після різкого скорочення показників у 2022 р. спостерігається поступове збільшення кількості об'єктів, прибуттів і ночівель. Проте масштаби відновлення залишаються нерівномірними. У 2024 р. кількість колективних засобів розміщення збільшується лише до 1635 об'єктів, а кількість місць – до 123396, що означає, що відновлення туристичної діяльності потребує повернення окремих об'єктів до функціонування, а також належного управлінського супроводу їх розвитку.

Актуальність туристичної галузі для відновлення України підтверджується положеннями Бюджетної декларації України на 2027-2029 роки [15]. У документі серед напрямів публічних інвестицій окремо визначено «Туристичні послуги – розвиток туристичної інфраструктури та туристичної привабливості» [15]. Включення туризму до державного інвестиційного планування свідчить про його розгляд як складової відновлення територій. Тут мається на увазі підтримка окремих підприємств туристичної сфери. Державне інвестування охоплює інфраструктурну основу, від якої залежить можливість подальшого розвитку туристичної діяльності. Саме через інфраструктуру туристичні ресурси територій можуть перетворюватися на реальний економічний ресурс. Для інституційного забезпечення наведений аспект свідчить про необхідність узгодження інвестиційних рішень із регіональними та місцевими програмами розвитку туризму.

Крім того, у матеріалах ДАРТ зазначено, що Агентство працює над «відновленням та стратегічною трансформацією галузі, аби підготувати її до відновлення іноземних туристичних потоків і повноцінного післявоєнного розвитку» [16]. Зміст цієї позиції показує, що відновлення туристичного сектору пов'язується з поверненням втрачених обсягів діяльності, зокрема йдеться про підготовку галузі до функціонування в оновленому економічному та міжнародному середовищі. Відповідно, відбудова інфраструктури має супроводжуватися вдосконаленням механізмів державного регулювання і координації.

Поглиблення туристичної складової відновлення потребує внутрішньої координації та залучення міжнародних ресурсів. Важливим кроком у цьому напрямі стало підписання 10 липня 2025 року в межах Конференції з відновлення України в Римі Декларації про наміри щодо створення Туристичного альянсу. Ініціатива визначається як відкрита міжнародна платформа підтримки відновлення України через туризм. За офіційною інформацією ДАРТ, її метою стало об'єднання ресурсів, досвіду та бачення партнерів для сталого розвитку туристичної сфери України [17]. Значення цієї ініціативи полягає у формуванні додаткового інституційного рівня взаємодії України з міжнародними партнерами. Міжнародне партнерство в цьому разі може доповнювати державне інвестування, сприяючи залученню експертизи та ресурсів до туристичних проєктів.

Важливим орієнтиром для інституційного розвитку туристичної галузі України є європейська модель сталого туризму. Європейська комісія, визначаючи основні напрями розвитку туристичної екосистеми ЄС, акцентує увагу на взаємозв'язку екологічної та цифрової трансформації з підвищенням доступності туристичних послуг. У документі зазначено: «The green transition, the digital transition and efforts on accessibility are part of the solution» [18]. Зміст цієї позиції свідчить про комплексне розуміння сталості туристичної сфери. Її забезпечення пов'язується зі збереженням

природних ресурсів, технологічним оновленням, доступністю та якістю туристичного середовища.

Європейські орієнтири мають значення для України передусім через необхідність одночасного оновлення регуляторних і економічних механізмів галузі. Стійкість туристичної системи пов'язується з якістю нормативного середовища, диверсифікацією туристичної пропозиції, державною фінансовою підтримкою, цифровою трансформацією та екологізацією. Тому поєднання цих складових дає змогу розглядати туризм як систему, що залежить від якості публічного управління, стану інфраструктури та спроможності територій. Відповідно, сталий розвиток туризму в Україні потребує чіткої взаємодії центральних органів влади, територіальних громад, бізнесу та професійного середовища.

Окреме місце у формуванні нової туристичної системи України посідає туризм пам'яті. Його розвиток пов'язаний із необхідністю збереження суспільної пам'яті про російсько-українську війну та представлення відповідного історичного досвіду через туристичні продукти. ДАРТ у звіті за 2025 рік визначає проєкт «Маршрути місцями пам'яті» як національну ініціативу, «спрямовану на формування системного підходу до розвитку меморіального туризму в Україні» [13]. Розвиток туризму пам'яті має кілька взаємопов'язаних вимірів. Історичний вимір забезпечує збереження фактів і місць, пов'язаних із подіями війни. Культурний вимір дає можливість включити відповідні об'єкти до ширшої системи культурної спадщини. Освітній вимір пов'язує туристичні маршрути з поширенням знань про новітню історію України. Економічний ефект може формуватися через розвиток локальних послуг, зайнятості та підприємництва на територіях, де створюються маршрути. При цьому особливо гостро постає питання змістовного наповнення таких продуктів. Відповідно, інституційна координація тут визначає туристичну привабливість продукту, а також коректність представлення історичної пам'яті.

Для повоєнного відновлення туризм пам'яті може стати складовою комплексного розвитку територій. Його функція не обмежується залученням відвідувачів. Через належно сформовані маршрути можна підтримувати локальну економіку, відновлювати об'єкти культурної спадщини та створювати нові туристичні послуги. Важливо також забезпечити цифрове представлення місць пам'яті, що розширює доступ до них для українських та іноземних відвідувачів.

Значним елементом сучасної державної політики у сфері туризму є Комунікаційна стратегія розвитку туристичного бренду України на 2026–2030 роки [19]. Її значення визначається необхідністю сформувати узгоджене представлення України як туристичної дестинації. ДАРТ визначає мету документа як «формування цілісного, впізнаваного та конкурентного туристичного бренду України, який сприятиме розвитку внутрішнього туризму вже сьогодні та закладатиме основу для відновлення в'їзного туризму після завершення війни» [19]. У документі також зазначено, що стратегія має стати «практичним дороговказом для всієї галузі – держави, бізнесу, громад, експертного середовища та креативних індустрій» [19]. Зміст стратегії свідчить про зміну ролі туристичного бренду в системі публічного управління. Тому важливо розглядати бренд як інституційний механізм координації.

Важливою інституційною подією стало створення 16 грудня 2025 року при ДАРТ Наукової ради з туризму. До її складу увійшли 20 науковців із різних регіонів України. Згідно з офіційним звітом ДАРТ, Рада здійснює «консультування, проведення досліджень та підготовки матеріалів, які допоможуть у вирішенні ключових питань у сфері туризму». Серед визначених завдань зазначено аналіз стану галузі, гармонізацію законодавства, підвищення якості кадрів, розвиток інновацій та підготовку Стратегії відновлення та розвитку туризму України до 2030 року [13]. Створення Наукової ради посилює зв'язок між дослідницьким середовищем і державною туристичною політикою. Наукове забезпечення необхідне для обґрунтування нормативних рішень,

оцінювання стану галузі та визначення перспектив її розвитку. Відповідно, залучення науковців із різних регіонів дає можливість враховувати територіальні відмінності туристичного розвитку.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави визначити інституційне забезпечення як важливу умову розвитку туристичної галузі України в період європейської інтеграції та повоєнного відновлення. Його основу формують нормативно-правове регулювання, діяльність ДАРТ, регіональна політика, цифровізація, інвестиційні механізми та міжнародне партнерство. Аналіз законодавства й стратегічних документів показав, що розвиток туризму пов'язується з європейськими принципами, інституційною спроможністю органів влади та узгодженням державних і місцевих рішень. Статистичні дані за 2019–2024 рр. підтверджують глибокі структурні втрати туристичної інфраструктури: кількість колективних засобів розміщення скоротилася на 69,4%, кількість прибуттів – на 54,7%, а кількість ночівель – на 63,4%, що визначає необхідність системної підтримки відновлення галузі. Перспективи розвитку пов'язуються з включенням туристичної інфраструктури до державного інвестиційного планування, цифровою трансформацією, розвитком туризму пам'яті, формуванням національного туристичного бренду та залученням міжнародних партнерів. Тому важливим виступає узгодження діяльності державних органів, територіальних громад, бізнесу, наукового середовища та міжнародних партнерів, оскільки саме їхня взаємодія визначає практичну реалізацію туристичної політики. Відтак, інституційне забезпечення розвитку туризму має орієнтуватися на відновлення втрачених потужностей та формування інтегрованої європейської моделі туристичного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Виговський Д. С., Конарівська О. Б., Яковишина М. С. Інституційна роль органів державного управління у забезпеченні розвитку туристичної галузі України. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2024. № 3 (111). С. 24 –36. DOI: https://doi.org/10.31713/ve320253

2. Грабар Н., Леоненко Н. Теоретико-прикладні аспекти державного управління у сфері туризму в умовах адаптації до стандартів ЄС. *Університетські наукові записки*. 2021. № 3 (81). С. 113–119. DOI: https://doi.org/10.37491/UNZ.81.9

3. Білецька Н. Інституційне забезпечення залучення інвестицій до розвитку туристичного сектору. *Економічний простір.* 2024. № 194. С. 3–7. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.194.3-7

4. Пушак Я. Я., Підгірна В. Н., Зибарева О. В. Управління змінами як інструмент сталого розвитку туристичних організацій України в умовах європейської інтеграції. *Економічний вісник Донбасу.* 2025. № 4 (82). С. 109–114. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-4(82)-109-114

5. Lisovska L., Roik O., Mykhailyshyn V. Strategic directions for sustainable tourism development through public-private partnerships: national characteristics and management objectives. *Green, Blue and Digital Economy Journal*. 2025. № 6 (1). P. 29–41. DOI: https://doi.org/10.30525/2661-5169/2025-1-5

6. Зубко Т. Публічне управління розвитком туристичної галузі України: виклики та перспективи післявоєнної відбудови. *Молодий вчений.* 2026. № 1 (138).С. 182–186. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2026-1-138-20

7. Гапоненко Г. І., Євтушенко О. В., Шамара І. М. Безбар'єрне середовище як передумова сталого розвитку туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2025. Випуск 21. С. 178 –193. DOI: https://doi.org/10.26565/2310-9513-2025-21-19

8. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text

9. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ). URL: https://www.tourism.gov.ua/diyalnist

10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія від 05.08.2020 № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11

11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

12. Євроінтеграція. URL: https://tourism.gov.ua/ievrointegraciya

13. Публічний звіт Голови Державного агентства розвитку туризму України Наталі Табаки за 2025 рік. URL: https://www.tourism.gov.ua/blog/publichniy-zvit-golovi-derzhavnogo-agentstva-rozvitku-turizmu-ukrayini-natali-tabaki-za-2025-rik

14. Колективні засоби розміщення. Держстат, 2026. URL: https://stat.gov.ua/uk/datasets/kolektyvni-zasoby-rozmishchennya

15. Бюджетна декларація на 2027–2029 роки. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_declaration_for_20272029-938

16. Державне агентство розвитку туризму України. URL: https://www.tourism.gov.ua/

17. Україна ініціювала створення Туристичного альянсу задля відновлення країни. URL: https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-iniciyuvala-stvorennya-turistichnogo-alyansu-zadlya-vidnovlennya-krayini

18. Resilience of EU tourism. URL: https://transport.ec.europa.eu/tourism/transition-eu-tourism/resilience-eu-tourism_en

19. Комунікаційна стратегія розвитку туристичного бренду України 2026–2030. URL: https://cdn.prod.website-files.com/5fe0d678b18d7e19e32c3389/6a023767c07b8bca5ce3bdf1_Стратегія%20для%20рецензування-2.pdf

References:

1. Vyhovskyi, D. S., & Konarivska, O. B., Yakovyshyna M. S. (2024). Instytutsiina rol orhaniv derzhavnoho upravlinnia u zabezpechenni rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy [Institutional role of public administration bodies in ensuring the development of the tourism industry of Ukraine]. *Visnyk NUVHP. Seriia "Ekonomichni nauky" – Bulletin of the National University of Water and Environmental Engineering. Series "Economic Sciences"*, no. 3 (111), pp. 24–36. DOI: https://doi.org/10.31713/ve320253

2. Hrabar, N., & Leonenko, N. (2021). Teoretyko-prykladni aspekty derzhavnoho upravlinnia u sferi turyzmu v umovakh adaptatsii do standartiv YeS [Theoretical and applied aspects of public administration in the field of tourism in the context of adaptation to EU standards]. *Universytetski naukovi zapysky – University Scientific Notes*, no. 3 (81), pp. 113–119. DOI: https://doi.org/10.37491/UNZ.81.9

3. Biletska, N. (2024). Instytutsiine zabezpechennia zaluchennia investytsii do rozvytku turystychnoho sektoru [Institutional support for attracting investment in the development of the tourism sector]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Space*, no. 194, pp. 3–7. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.194.3-7

4. Pushak, Ya. Ya., Pidhirna, V. N., & Zybareva, O. V. (2025). Upravlinnia zminamy yak instrument staloho rozvytku turystychnykh orhanizatsii Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Change management as a tool for sustainable development of tourism organizations in Ukraine in the context of European integration]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, no. 4 (82), pp. 109–114. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-4(82)-109-114

5. Lisovska, L., Roik, O., & Mykhailyshyn, V. (2025). Strategic directions for sustainable tourism development through public-private partnerships: national characteristics and management objectives. *Green, Blue and Digital Economy Journal*, no. 6 (1), pp. 29–41. DOI: https://doi.org/10.30525/2661-5169/2025-1-5

6. Zubko, T. (2026). Publichne upravlinnia rozvytkom turystychnoi haluzi Ukrainy: vyklyky ta perspektyvy pisliavoiennoi vidbudovy [Public administration of tourism industry development in Ukraine: challenges and prospects of post-war reconstruction]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, no. 1 (138), pp. 182–186. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2026-1-138-20

7. Haponenko, H. I., Yevtushenko, O. V., & Shamara, I. M. (2025). Bezbarierne seredovyshche yak peredumova staloho rozvytku turyzmu v Ukraini [Barrier-free environment as a prerequisite for sustainable tourism development in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia "Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm" – V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. Series "International Relations. Economics. Country Studies. Tourism"*, no. 21, pp. 178–193. DOI: https://doi.org/10.26565/2310-9513-2025-21-19

8. Pro turyzm: Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 № 324/95-VR [On Tourism: Law of Ukraine dated September 15, 1995 No. 324/95-VR]. (1995). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text

9. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy (DART) [State Agency for Tourism Development of Ukraine (DART)]. (n.d.). Available at: https://www.tourism.gov.ua/diyalnist

10. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 № 695 [On Approval of the State Regional Development Strategy for 2021–2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 5, 2020 No. 695]. (2020). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11

11. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikh derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Uhoda, Spysok, Mizhnarodnyi dokument vid 27.06.2014 [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part: Agreement, List, International Document dated June 27, 2014]. (2014). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

12. Yevrointehratsiia [European Integration]. (n.d.). State Agency for Tourism Development of Ukraine. Available at: https://tourism.gov.ua/ievrointegraciya

13. Publichnyi zvit Holovy Derzhavnoho ahentstva rozvytku turyzmu Ukrainy Natali Tabaky za 2025 rik [Public Report of the Head of the State Agency for Tourism Development of Ukraine Nataliia Tabaka for 2025]. (2025). State Agency for Tourism Development of Ukraine. Available at: https://www.tourism.gov.ua/blog/publichniy-zvit-golovi-derzhavnogo-agentstva-rozvitku-turizmu-ukrayini-natali-tabaki-za-2025-rik

14. Kolektyvni zasoby rozmishchennia [Collective accommodation facilities]. (2026). State Statistics Service of Ukraine. Available at: https://stat.gov.ua/uk/datasets/kolektyvni-zasoby-rozmishchennya

15. Biudzhetna deklaratsiia na 2027–2029 roky [Budget Declaration for 2027–2029]. (2026). Ministry of Finance of Ukraine. Available at: https://mof.gov.ua/uk/budget_declaration_for_20272029-938

16. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy [State Agency for Tourism Development of Ukraine]. (n.d.). Available at: https://www.tourism.gov.ua/

17. Ukraina initsiiuvala stvorennia Turystychnoho aliansu zadlia vidnovlennia krainy [Ukraine initiated the creation of the Tourism Alliance for the country's recovery]. (2025). State Agency for Tourism Development of Ukraine. Available at: https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-iniciyuvala-stvorennya-turistichnogo-alyansu-zadlya-vidnovlennya-krayini

18. Resilience of EU tourism. (n.d.). European Commission. Available at: https://transport.ec.europa.eu/tourism/transition-eu-tourism/resilience-eu-tourism_en

19. Komunikatsiina stratehiia rozvytku turystychnoho brendu Ukrainy 2026–2030 [Communication Strategy for the Development of Ukraine's Tourism Brand 2026–2030]. (2026). Available at: https://cdn.prod.website-files.com/5fe0d678b18d7e19e32c3389/6a023767c07b8bca5ce3bdf1_Стратегія%20для%20рецензування-2.pdf

Дата надходження статті: 23.09.2026
Дата прийняття статті до публікації: 20.10.2026
Дата публікації статті: 27.11.2026